

Kuluttajien ja tuottajien käsityksiä sianlihantuotannon reiluudesta

Sikatalouden tulosseminaari 12.11.2013

Tampere

Hilkka Siljander-Rasi

Tiina Kortelainen

Kirsi Partanen

Ruoka huolenaiheena

- Sodanjälkeinen Eurooppa: Kohtuuhintaisen ruuan saatavuus ja riittävyys kaikille
- 1960–1970: vihreä vallankumous ja ruoantuotannon tehostuminen
- 1970–1980: mm. eläinoikeusliike aktivoitui
- 1990–2000:
 - Muuntogeeniset elintarvikkeet ja rehukasvit
 - Ruokaskandaalit: hullun lehmän tauti, suu- ja sorkkatauti, dioksiini, hevosenliha jne.
 - Eläinaktivismi: Esimerkki sikavideot suomalaisessa mediassa

Ruoka huolenaiheena

- **Kysymykset ruoan turvallisuudesta ja jäljitettävyydestä**
- Kuluttaja: Voiko ruokaan enää luottaa?
- Tuottajat ja teollisuus: Miten osoitan, että ruoka on luotettavaa?
 - Elintarvikeketjun vastuullisuuden osatekijät määritelty
 - Ketjun yritysten sitoutuminen lakisääteistä suurempaan vastuullisuuteen
 - Esim. sikojen terveydenhuolto
- **Kysymykset ruoan eettisyydestä**
 - Eläinten hyvinvointi
 - Tiedon saanti ruoasta: luottamus
 - Tuotannon reiluus

Reilu sika – sianlihantuotannon eettiset periaatteet tuottajien ja kuluttajien arvioimina, tavoitteet

- Selvittää sianlihan tuottajien ja kuluttajien käsityksiä suomalaisen sianlihantuotantoketjun
 - Eettisistä periaatteista
 - Eettisten periaatteiden sisällöstä
 - Eettisistä ongelmista, jotka liittyvät periaatteiden soveltamiseen tuotantoketjun eri toimijoihin
- Selvittää tutkimusmenetelmien toimivuutta ja sovellettavuutta työkaluksi elintarvikeketjussa käytävään eettiseen keskusteluun.
 - Kuluttajien vierailut sikatilalla: aistihavaintoihin perustuvat kokemukset ja arvioinnit
 - Eettinen matriisi tuottajien ja kuluttajien työpajatyöskentelyssä
 - 10 sikayrittäjää (Suomen sikayrittäjät Ry) ja 9 kuluttajaa Tampereelta

Mikä on eettinen kysymys?

- Millainen toiminta on eettisesti oikein?
 - Eettinen ongelma: **ainoa oikeaa ratkaisua ei löydy** tai mikään ajateltava ratkaisu ei ole kaikilta osin hyvä, vaikka tietoa asiasta on saatavilla
 - Tarvitaan myös **tietoa arvoista**
- Eettisten ongelmien sisältöön ja ratkaisuun vaikuttavat monet taustatekijät
 - Aikaan ja paikkaan sidottuja
 - Kulttuuriset ja yksilölliset painotukset
 - Käsitukset arvoista ja niiden taustalla olevat syvärakenteet: yleiset moraalikäsitukset, perinteet
- Eettisen ongelman käsittely vaatii näkökulman laajentamista
 - Esim. elintarviketuotannossa eettinen tarkastelu sekä toimijoiden että tuotantoketjun tasolla
 - Järkeily, harkinta, toisen asemaan asettuminen
 - Eettinen keskustelu yhteiskunnallisen päätöksenteon tukena

Mikä on eettinen periaate?

- Periaatteet yleisiä velvollisuuksia ja toiminnan lähtökohtia
- Periaatteet eivät ole ehdottomia, vaan niitä tulisi noudattaa, jos muut perustelut eivät oikeuta niiden ylittämiseen (*prima facie*)
 - Punnittava suhteessa muiden periaatteiden vaatimuksiin
 - Painotukset ongelmatilanteissa → demokraattinen keskustelu
- Periaatteet ovat erilaisia ja keskenään kilpailevia
 - Voivat antaa ristiriitaisia ohjeita toimintaan käytännön tilanteissa
 - Taustalla etiikan eri teorialat

Eettinen matriisi

Eettinen periaate / asianosaiset	Hyvinvointi	Itsemäärääminen	Reiluus
Sika	Hyvinvoinnin toteutuminen	Vapaus lajinomaiseen käyttäytymiseen	Arvo elävänä olentona
Tuottaja	Riittävä toimeentulo ja kohtuulliset työolot	Vapaus tehdä omaa yritystä koskevia päätöksiä	Tasa-arvoinen kohtelu kaupassa ja lainsäädännössä
Yritykset -lihateollisuus -kauppa	Säilyminen toimialalla	Toimintavapaus, vapaus tuotekehitykseen	Mahdollisuus toimia markkinoilla tasavertaisesti
Kuluttaja	Ravitseva, turvallinen ja mieluinen ruoka	Vapaus saada tietoa ruuasta ja valita sen perusteella	Ruoan saatavuus tulotasosta riippumatta
Ympäristö	Luonnonsuojelu	Luonnon monimuotoisuuden säilyminen	Paikallisen luonnon-ympäristön säilyminen ja kestävä kehitys

Reiluus

Kaikille yhteiskunnan jäsenille taataan yhtäläiset oikeudet ja velvollisuudet osallistua sen normaaliin toimintaan ja voimavarat jaetaan niin, ettei näitä vaatimuksia loukata. Jaossa huomioidaan erityisesti heikoimmassa asemassa olevien ihmisten tilanne.

Reiluuteen liittyy:

- Rajaus: kuinka paljon on jaettavaa – kaikkien tarpeet huomioitava, mutta, heikoimpien erityisesti
- Oikeudenmukaiset ratkaisut eivät aina sellaisia, joihin olisi yleisesti pyrittävä

Reiluus on yhteiskuntien ja kansainvälisen yhteisön toiminnan kannalta keskeinen hyve

Tuloksia: Sian eettiset periaatteet

- Yksimielisyys sisällöstä
 - Kuluttajat hyvin perillä sian tarpeista, sika esillä mediassa
 - Kuinka periaatteiden sisältö tulkitaan, esim. mikä on riittävä tila / olosuhteet sian hyvinvoinnille?
 - Sikatilakäynnillä kuluttajat pitivät sikojen tiloja pääosin ahtaina
 - Tuottaja katsoo tiloja myös tuotannon ja kustannusten näkökulmasta
- Sian elämänlaatu arvostettiin ketjussa korkeimmalle
 - Käsitteet ”hyvä elämä” tai ”onnellinen elämä” esillä vain siasta puhuttaessa
 - ”sian elämä ei saisi olla epäinhimillistä” (tuottaja, nainen)
 - Sian kärsimykset pystyttävä lopettamaan tarvittaessa: ei välttämättä helppo tehtävä tuottajalle

Tuloksia: Hyvinvointi

Ketjun yritykset, myös sikayrittäjä

- Toiminnan oltava kannattavaa, toimeentulo yrityksestä
 - Keskustelu: mikä on riittävä toimeentulo, yrityksen voitto

Sikayrittäjä

- Kohtuullinen työaika ja työmäärä, hyvät työolot, loma, yksityiselämä
 - Ylpeys omasta työstä, työn arvostus, apu ongelmatilanteissa

Ketjun muut yritykset

- Kotimaisen lihan saanti säännöllistä, hyvät tuotemerkit, markkinointi
- Hyvä yrityskuva, rehellisyys, tieto myytävästä lihasta

Kuluttaja

- Sianlihan hyvä laatu, turvallisuus, kotimaisuus, jäljitettävyyys, tieto sikojen hyvinvoinnista
- **Ketjun toimijoiden hyvinvoinnin välillä nähtiin kiinteä yhteys**
 - Etenkin sian ja sikayrittäjän hyvinvointi

Tuloksia: Reiluus, kysymys sikaketjun tulonjaosta

Sikayrittäjä ja ketjun muut yrittäjät

- Kohtuullisuus (lihateollisuuden ja kaupan) tavoitteissa saattaisi tuoda sikayrittäjälle nykyistä parempaa tuloa
 - tulonjaon reiluuden huomioiminen yritysten eettisissä linjauksissa?
- Kuluttajan vaikea arvioida tuotannon reiluutta
 - kuluttajalle ymmärrettävää tietoa ketjun yritysten tulonmuodostuksesta ja kannattavuudesta?
- **Mistä lisäarvoa sikaketjuun, jotta hyvinvointia saataisiin enemmän?**

Tuloksia: Reiluuden arviointia

Sikayrittäjä ja ketjun muut yritykset

- Samoilla markkinoilla (EU) toimivien yritysten tasavertainen kohtelu
 - ”Jos säädökset Suomessa tiukemmat kuin muualla, pitäisi näkyä kaupassa ja julkisissa hankinnoissa”
- Eri kokoisten yritysten tasavertainen kohtelu
 - Suuren yrityksen nähtiin saavan helpommin reilua kohtelua kuin pienen
- Hyvän / reilun kilpailun periaatteet kaupan ja liha-alan yritysten kesken
 - Private label –tuotteet

Kuluttaja

- Kohtuullinen sianlihan hinta sekä tuottajalle että kuluttajalle
 - Hyvin halpa liha herättää kysymyksiä tulonjaon reiluudesta, eläinten hyvinvoinnista
 - Kaupan tarjoukset : reilua eri tulot omaaville kuluttajille

Pakkausmerkinnät ja tieto sianlihan alkuperästä kuluttajan eettisissä periaatteissa

Hyvinvointi

- **Luottamus ruokaan lisää hyvinvointia**
- ”tuote vastaa sitä, mitä luvataan”, ”saan, mitä kuvittelen”, ”tiedän, mistä liha tulee”
- Nähtiin läheinen yhteys eläinten hyvinvointiin

Itsemäärääminen

- **Luottamus saatuun tietoon osa itsemääräämistä**
- Tiedon saanti lihan alkuperästä, jäljitettävyys: aito valinta mahdollinen kuluttajalle
- Selkeät pakkausmerkinnät koti- ja ulkomaiseen lihaan

Reiluus

- **Luottamus yritysten ja kaupan toimintaan reiluutta kuluttajalle**
- Kuluttajaa ei johdeta harhaan pakkausmerkinnöillä
- ”Oikeus tietää, mitä tuote sisältää, mistä liha tulee, on myös reilua”

Kuinka luotettavuus todennetaan ja kenen toimesta?